

Karolina Trojanowska

Globalizacja a integracja. O różnicach w interpretacji i pomiarze zjawisk ekonomiczno-społecznych

Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 4,
113-132

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAROLINA TROJANOWSKA

GLOBALIZACJA A INTEGRACJA. O RÓŻNICACH W INTERPRETACJI I POMIARZE ZJAWISK EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH¹

Streszczenie: Zadaniem pracy jest uwrażliwienie czytelnika na problemy wiążące się z formułowaniem wniosków o procesach globalizacji i integracji. W ocenianiu zjawisk społeczno-ekonomicznych i w podejmowaniu decyzji polityczno-ekonomicznych pojawiają się trudności wynikające z zamiennego stosowania niejednoznacznych pojęć: *globalizacja* i *integracja*. Różnice metodologiczne pomiaru i merytoryczne interpretacji tych zjawisk oraz porównanie ich relacji względem wartości wzrostu i rozwoju zaprzecza substytucyjności i ukazuje interdyscyplinarną komplementarność pojęć. Ich komplementarne badanie i interpretowanie umożliwi właściwy wybór i podążanie w kierunku zrównoważonego i trwałego rozwoju. Ujednoznacznienie terminologii opisującej uwarunkowania rozwoju zrównoważonego w edukacji, publicystyce, polityce i środowisku naukowym poprawi jakość i możliwości praktycznego zastosowania tych badań i wniosków. Jaśniejsze wnioski o przebiegu tych procesów mogą doprowadzić do pełniejszego zrozumienia i zredukowania barier w równoważeniu rozwoju: fragmentaryczności procesów decyzyjnych, ograniczenie bezwładności sfer: środowiskowej i kulturowej, wobec zachodzących przemian, przeniesienie nacisku z tempa na jakość postępu społeczno-gospodarczego. *Globalizacja* wnosi analizę procesów integracji i procesów towarzyszących na poziom, z którego wszystkie muszą być analizowane w odniesieniu do pozostałych, nie zaś pojedynczo. Ponieważ część tych procesów jest sprzecznych, jednoznaczne oceny globalizacji są możliwe tylko wtedy, gdy wszystkie procesy, w analizie z poziomu globalnego, zostaną odniesione do jasno sformułowanego modelu rozwoju. Globalne podejście do badań nad rozwojem sprzyja osiągnięciu jego zrównoważenia.

Słowa kluczowe: globalizacja, integracja, mierniki globalizacji, integracji i rozwoju, integralność, rozwój zrównoważony

¹ Artykuł zawiera fragmenty pracy magisterskiej p.t. „*Różne oblicza globalizacji ze względu na współzależności, dysproporcje i dylematy procesu*”, Trojanowska K., Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2010.

1. WSTĘP

Globalizację i integrację uważa się obecnie za jedne z najważniejszych czynników rozwoju², pomimo, iż pojęcia te swe korzenie naukowe posiadają w relatywnie niedalekiej przeszłości³. W badaniach nad czynnikami kształtującymi procesy rozwoju nadaje się tym zjawiskom rangę równą, a niejednokrotnie wyższą, od takich czynników jak wzrost gospodarczy, zmiany w kapitale społecznym i informacyjnym oraz pierwotne uwarunkowania geopolityczne. Autorka stawia sobie pytanie o słuszność tak wysokiej oceny wpływu integracji i globalizacji na równowagę rozwoju oraz podejmuje refleksję nad brakiem jednoznaczności w stosowaniu tych pojęć. We współczesnej literaturze naukowej znaleźć można liczne sformułowania niejasno odnoszące się do omawianych w artykule pojęć: *globalna integracja*, *globalny rozwój*, *rozwój w warunkach integracji*. Często są one pozostawiane do wyjaśnienia subiektywnym odczuciom czytelników, przez co zwykle, niewiele treści wnoszą do badanego tematu.

Dokonanie systematycznej analizy pojęć powinno być prowadzone w sposób maksymalizujący użyteczność odkrywanych wniosków. Omawiane pojęcia są czynnikami rozwoju. Czynniki rozwoju powinny wypełniać założenia aktualnego, najbardziej optymalnego, czyli w danych warunkach aprobowanego przez większość społeczeństwa, modelu rozwoju. Obecnie za taki uważany jest model rozwoju trwałego i zrównoważonego⁴ i to ten model rozwoju jest ostatecznym punktem odniesienia przedstawionych rozważań o globalizacji i integracji. Myślą przewodnią pracy jest hipoteza o możliwości uzyskania wymiernych rezultatów w zakresie równowagi rozwoju poprzez dążenie do interdyscyplinarnej komplementarności prowadzonych badań nad integracją i globalizacją, a także

² Kolejne Raporty ONZ o Rozwoju Ludzkości (Human Development Report) wskazują procesy integracji w pewnych dziedzinach i globalizację pewnych rozwiązań jako najwłaściwsze z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju rozwiązania badanych problemów: 1990 *Koncepcja i pomiar rozwoju ludzkości* – kreowanie międzynarodowego systemu ekonomiczno-finansowego dla wspomagania rozwoju; 1992 *Globalne wymiary rozwoju ludzkości* – dystrybucja wiedzy i umiejętności, mobilność, globalne reformy na rzecz równości i efektywności; 1994 *Nowe wymiary bezpieczeństwa ludzi* – włączenie do koncepcji rozwoju wszystkich przepływów, nie tylko przepływów środków pomocowych; 1996 *Ekonomiczny wzrost i rozwój ludzkości* – integracja słabych i podatnych państw do rozszerzającej się globalnej gospodarki; 2004 *Kulturowa wolność w dzisiejszym świecie* – integracja kulturowa w oparciu o uznanie i poszanowanie różnic kulturowych dzięki właściwym decyzjom politycznym; 2007/8 *Walka ze zmianami klimatu: ludzka solidarność w podzielonym świecie* – ekologiczna współzależność jako wyzwanie dla globalnej współpracy.

³ Termin *integracja* pojawił się w ekonomii wraz z upadkiem merkantylizmu. Integracja była bowiem koniecznością wobec wyzwań klasycznej myśli ekonomicznej, zaś w działaniach politycznych i społecznych funkcjonuje już od czasów starożytności. *Globalizacja* jest pojęciem znacznie młodszym, po raz pierwszy pojawia się w prasie ekonomicznej około 1950 roku, zaś już w 1961 powstaje sformułowanie „globalna wioska” (por. część 3).

⁴ Organizacja Narodów Zjednoczonych, *Konferencja ds. Środowiska i Rozwoju – 1992*, ONZ 23.10.1997 | Department of Public Information | Revised 23 May 1997 www.un.org

praktycznego stosowania i publicznej prezentacji uzyskanych wniosków. Zastosowana w pracy metoda analizy systemowej znajduje uzasadnienie w potrzebie wielowymiarowego opisu i interpretacji zjawisk integracji i globalizacji. Myślenie systemowe pozwala na skonstruowanie względnie jednolitego systemu i umożliwia jego badanie w oparciu o opis i porównanie właściwości i relacji pomiędzy elementami składowymi.

2. ZNAKI NA DROGACH ROZWOJU I ŚCIEŻKACH WZROSTU

Świat znajduje się w historycznym momencie decyzji. (...) Jako istoty ludzkie jest w naszej mocy wybrać właściwy kierunek, który uczyni świat bezpieczniejszym, sprawiedliwym, etycznym, włączającym i prosperującym dla większości, a nie tylko wybranych, wewnątrz państw i pomiędzy państwami. Jest także w naszej mocy zafalszować lub zignorować znaki na drodze rozwoju i pozwolić by świat, który wszyscy dzielimy, wpadł w spiralę politycznych niepokojów, konfliktów i wojen.⁵”, dowodzą wybitni ekonomiści i politycy zgromadzeni na konferencji Światowej Komisji ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji w Genewie. Ta międzynarodowa reprezentacja skrajnie różnych środowisk społecznych, ekonomicznych i naukowych⁶ zwraca uwagę światowych liderów gospodarczych by nie mylić, lub wprost – nie fałszować – znaków wzrostu gospodarczego ze znakami rozwoju. Zdawałoby się, iż rozróżnienie to jest jasne na podstawie wskaźników: PKB per capita, inflacji, wolumenu handlu zagranicznego i deficytu budżetowego oraz HDI, HPI, MPI⁷ i innych. Jednakże pojawiają się liczne zastrzeżenia wobec sposobu publicznej prezentacji i promocji wskaźników dochodowych. W obliczu istniejących na świecie dysproporcji szczególnie kontrowersyjny jest brak odnoszenia wartości wzrostu gospodarczego do wskaźników jakościowych rozwoju, tak w mediach jak i polityce. Z tego powodu dyskusja naczelnych polityków, liderów korporacji i aktywistów społecznych nad rozwojem, w istocie swej skupia się na wartościach wzrostu. Słusznie dyskusja ta została w raporcie

⁵ *Sprawiedliwa globalizacja: stwarzanie szans dla wszystkich*, Raport z Konferencji, Światowa Komisja ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji, Międzynarodowe Biuro Pracy, Szwajcaria, Genewa 2004 ss. 7

⁶ W skład Komisji Światowej Komisji ds. Społecznych Aspektów Globalizacji weszli, między innymi: przedstawiciele rządów: z północy i z południa: Tarja Halonen – Prezydent Finlandii, Benjamin William Mkapa – Prezydent Zjednoczonej Republiki Tanzanii, czołowi ekonomiści: Joseph Stiglitz, Fernando de Soto – wybitny peruwiański instytucjonalista, aktywiści społeczni: Julio Maria Sanguinetti – urugwajski polityk i dziennikarz, Surin Pitsuwan – wieloletni tajski polityk, członek Komisji ds. Bezpieczeństwa Ludzkości, i inni: Francis Perigot – francuski biznesman, były CEO Unilever France, Taizo Nishimuro – biznesmen i rządowy doradca ekonomiczny ds. dobrobytu w Chinach i Singapurze.

⁷ HDI – Human Development Indeks (Wskaźnik Rozwoju Społecznego); HPI – Human Poverty Indeks (Wskaźnik Ubóstwa Społecznego); MPI – Multidimensional Poverty Indeks (Wielowymiarowy Wskaźnik Ubóstwa) <http://hdr.undp.org/en/statistics>

Międzynarodowej Organizacji Pracy określona „*dyskusją nie chcących słyszeć*”⁸. Stosowanie różnych miar nie posiadających wspólnego mianownika skutecznie uniemożliwia wypracowywanie wspólnego, spójnego stanowiska oraz odpowiedzialną jego realizację.

Aby w dalszej części pracy, w sposób jasny posłużyć się pojęciem rozwoju zrównoważonego w ocenie różnych aspektów globalizacji i integracji, niezbędne jest określenie determinant tego pojęcia. Podstawowymi założeniami rozwoju trwałego i zrównoważonego wg raportu ONZ z 1987 roku są:

- możliwie pełna realizacja potrzeb rozwojowych współczesnych społeczeństw,
- nie umniejszanie możliwości zrealizowania własnych potrzeb rozwojowych przyszłych pokoleń⁹.

Ponadto warto zauważyć czym, w rozumieniu postanowień Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie Środowiska i Rozwoju, jest rozwój zrównoważony. Uzgodnienia jakie zapadły pomiędzy przedstawicielami 172¹⁰ państw w 1992 roku wskazują na dwanaście punktów, które ze względu na realizację wcześniej wymienionych założeń podzielono na dwie grupy. Pierwsza dotyczy pełności zaspokajania potrzeb rozwojowych obecnych pokoleń:

- głównym celem życia człowieka jest jego rozwój psychiczny,
- istnieje i powinien zostać określony nieprzekraczalny poziom zaspokajania własnych potrzeb materialnych,
- tworzenie wiedzy, kształcenie i umiejętne zarządzanie zasobami naturalnymi,
- akceptacja idei wspierającego otwartego systemu ekonomicznego,
- przyjęcie zasad sprawiedliwości w handlu,
- wprowadzenie podatku dla państw uprzemysłowionych na rzecz krajów rozwijających się,
- rozwój aktywności i praw obywateli.

Druga grupa założeń postuluje zapewnienie możliwości rozwojowych przyszłym generacjom:

- przyjęcie dwojga dzieci w rodzinie jako przeciętnie pożądany poziom dzietności,
- zaakceptowanie koncepcji zrównoważonego ekorozwoju,
- działanie na rzecz ochrony istotnych ekosystemów,

⁸ ILO – International Labour Office (Międzynarodowa Organizacja Pracy), w 2004 roku w Genewie powołało Światową Komisję ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji. Prace komisji zostały podsumowane w raporcie *Sprawiedliwa globalizacja: tworzenie szans dla wszystkich*, wydany przez Międzynarodową Organizację Pracy.

⁹ H. Ferens (red.), *Nasza wspólna przyszłość*, Raport Światowej Komisji Do Spraw Środowiska i Rozwoju, ONZ, PWE, Warszawa 1991.

¹⁰ UN Conference on Environment and Development 1992, United Nations 23 May 1997 | Department of Public Information | Revised 23 May 1997 www.un.org

- kreowanie państwowych polityk ochrony środowiska
- tworzenie nowych organizacyjnych struktur proekologicznych¹¹.

Współczesne obawy o skuteczność działań na rzecz zrównoważonego rozwoju wynikają z mnogości i intensyfikacji powiązań wykraczających poza ramy popularnych mierników ekonomicznych. Ujednoznaczenie pojęć integracji i globalizacji jest istotne ze względu na możliwości jakie badanie tych zjawisk może przynieść dla stabilizacji rozwoju. Na podstawie mierników integracji i globalizacji stwierdzono współzależności w procesach rozwoju, których nie można uwzględnić w miarach dochodowych. Niejednoznaczność terminów sprawia jednak, iż nie są one dostatecznie odzwierciedlane w podejmowaniu decyzji politycznych, szczególnie na stopniu ponadnarodowym. Zakłada się, iż szerokie użycie tych wskaźników przyniosłoby korzyści dla całej społeczności międzynarodowej. Niejasności w ocenie istotnych mierników jakościowych rozwoju powodują, iż ten rozwój opiera się na miernikach wartości, łatwiejszych w kwantyfikacji, porównaniu, interpretacji i ocenie względem mierzonych celów. Należy zwrócić uwagę jakie cele mogą, a jakie nie mogą zostać zmierzone w oparciu o najpowszechniej prezentowane mierniki ekonomiczne. Przykładem takiego miernika jest PKB. Pomimo proponowanych zmian jego obliczania posiada on wiele wad. Tabela 1 przedstawia odniesienie wad PKB do postulatów zrównoważonego i trwałego rozwoju. Porównanie wad PKB jako miernika dobrobytu względem poszczególnych założeń rozwoju zrównoważonego, przyjętych podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro, ma na celu wskazanie postulatów rozwoju najbardziej zagrożonych pominięciem, w wypadku, gdyby ważne decyzje polityczno-ekonomiczne były podejmowane wyłącznie w oparciu o miernik dochodowy. Spośród wskazanych wad szczególne miejsce zajmują te, które ograniczają założenia sprawiedliwości rozwoju oraz możliwości realizacji potrzeb przyszłych pokoleń, wady te to:

- produkcja anty dóbr – szczególnie ogranicza możliwość realizacji potrzeb przyszłych pokoleń,
- koszty transferowe, podatność na administracyjną manipulację, zakłócenia wynikające z różnic cen, nie odzwierciedlanie zróżnicowania dochodów w społeczeństwie godzą najsilniej w postulat przyjmowania zasad sprawiedliwości w działalności ekonomicznej.

W świetle wyżej opisanego braku dostosowania PKB do pomiaru postępów w realizacji założeń zrównoważonego rozwoju, PKB nie jest miernikiem, który dobrze opisuje kierunek rozwoju, i jako taki nie powinien być przedstawiany. Prezentowane w tabeli 1 argumenty nie są zarzutem wobec metodologii PKB jako miernika dochodów, lecz wyróżnieniem sfer wobec których miara ta powinna być interpretowana wyłącznie w odniesieniu do bardziej wnikliwych wskaźników, np., wskaźnik wykluczenia społecznego, Wskaźnik Nierówności Społecznej

¹¹ S. Kozłowski, *Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski*, DW Elipsa, Warszawa 1998, s. 147; J. S. Zegar, *Podstawowe zagadnienia rozwoju zrównoważonego*, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsko-Białej, Bielsko-Biała 2007, s. 45–60.

(Współczynnik Giniego), Wskaźnik Koncentracji Rynku¹². Takie porównanie ma za zadanie zwrócić uwagę na to, aby prezentując publicznie debaty ekonomiczno-polityczne posługiwano się właściwymi miernikami do określania osiągnięć ilościowych oraz jakościowych.

Tabela 1. Niedopasowanie metodologii PKB do opisu założeń rozwoju zrównoważonego

Wady PKB (realnego wg PPP) jako wyznacznika celów rozwoju	Wpływ wad PKB na realizację założeń wzrostu zrównoważonego ¹³
Nie uwzględnia produkcji nierejestrowanej ani nie wycenia produkcji na potrzeby własne gospodarstw domowych.	Nie pokazuje potrzeb materialnych, które są zaspokojone ale nie zarejestrowane – nie można dobrze porównać dochodu z ze stopniem zaspokojenia potrzeb; model rozwoju oparty jest na pojęciu potrzeb.
Problem wartościowania czasu wolnego i stanu środowiska naturalnego.	Czas wolny jest konieczny dla rozwoju psychicznego człowieka.
Brak odniesienia do wartości wytworzonych bezpłatnie przez wolontariuszy, m.in. Wikipedii, wielu stron i usług internetowych, oprogramowań open source.	Pominięcie udziału kapitału społecznego i kulturowego w kształtowaniu rozwoju.
Zakłócenia wywołane różnicami cen w różnych krajach (teoretycznie niwelowane parytetem siły nabywczej).	Parytet siły nabywczej nie implikuje przyjęcia zasad sprawiedliwości w handlu. Różnice cen nie wyjaśniają, lecz pomagają uwypuklić dysproporcje dochodowe, które pozostają jednak tylko powierzchownym obrazem rzeczywistego ubóstwa.
Nie odzwierciedla zróżnicowania dochodów w społeczeństwie ani redystrybucji tychże, nie pomniejsza dochodów PKB per capita o część jaka pozostaje ze względu na koszty pracy i ubezpieczeń społecznych poza faktycznym zasięgiem społeczeństwa, nie rozróżniając tym samym jakości dochodów uzyskiwanych w państwach opiekuńczych od dochodów w państwach o bardzo ograniczonej polityce redystrybucyjnej.	Przyznaje tę samą wartość dochodom uzyskanym przy dużych nakładach i niewielkich nakładach pracy w różnych systemach społeczno-politycznych państw. Tym samym, przyznaje ten sam poziom rozwoju państwu o wysokiej i niskiej solidarności społecznej, państwu chroniącym i państwu lekceważącym ludzkie prawa obywateli o ile osiągają one równy dochód.
Jest tym, wyższy im więcej wydaje się na zbrojenia, choć zdaniem niektórych ekonomistów, wydatki takie nie zaspokajają potrzeb społeczeństwa.	Konieczność zapewniania bezpieczeństwa państwa metodą zbrojeń nie jest oznaką ludzkiego rozwoju lecz postępu technicznego. Ponadto wydatki te pobudzają presje polityczne i społeczne.

¹² L. Czerwonka, E. Pankau, *Zastosowanie wskaźników koncentracji rynku do oceny koncentracji kapitału w gospodarce światowej*. [w:] D. Kopycińska (red.), *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, Katedra Mikroekonomii US, Szczecin 2005, s. 291–298.

¹³ *UN Conference on Environment and Development 1992*, United Nations 23 May 1997 | Department of Public Information | Revised 23 May 1997 www.un.org

cd. tabeli 1.

Wady PKB (realnego wg PPP) jako wyznacznika celów rozwoju	Wpływ wad PKB na realizację założeń wzrostu zrównoważonego ¹³
Nie odzwierciedla faktu, iż część PKB w formie kosztów transferowych i cen transferowych jest wyprzedzana z kraju wytworzenia ^f	Umożliwia to pozorowanie zasad sprawiedliwości w handlu. Uniezależnia ocenę dochodu od otwartości gospodarki w jakiej dochód został wytworzony.
Wielkość miernika może podlegać manipulacji administracyjnej przez obniżanie stóp procentowych, wzrost wydatków rządowych pokrywanych długiem publicznym.	Wzrost dochodu nie musi oznaczać wzrostu aktywności i przedsiębiorczości społeczeństwa, ale może być wytworzony na drodze administracyjnej manipulacji, co sugeruje dalsze ograniczenia tego miernika w spełnianiu założenia sprawiedliwości tak w handlu jak ocenie rozwoju.
Nie różnicuje jakości usług, zwłaszcza państwowych.	Nie uwzględnia wymogu efektywności i odpowiedzialności w zarządzaniu państwem.
Uwzględnia produkcję tzw. „anty dóbr” ani tzw. efektów zewnętrznych produkcji (np. używki, zanieczyszczenia środowiska).	Nieumiejętne zarządzanie środowiskiem, produkcja zanieczyszczeń i składowanie odpadów podnoszą wysokość dochodu. Również inwestycje będące z punktu widzenia rozwoju zrównoważonego stratami stanowią o wzroście dochodu: produkcja I reklama papierosów, alkoholu, pornografii, inwestycje na zwalczanie patologii społecznych, procesy sądowe, nakłady na służbę zdrowia I zakłady karne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *UN Conference on Environment and Development 1992*, United Nations 23 May 1997 | Department of Public Information | Revised 23 May 1997 www.un.org oraz S. Kozłowski, *Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski*, DW Elipsa, Warszawa 1998 s. 147 [w:] J. S. Zegar, *Podstawowe zagadnienia rozwoju zrównoważonego*, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsko-Białej, Bielsko-Biała 2007 ss. 45–60.

Tabela 2. Stopień redukcji wad metodologii PKB w metodzie Indeksu Globalizacji

Krytyka pod adresem PKB (realnego wg ppp) per capita jako miernika dobrobytu.	Porównanie metodologii Indeksu Globalizacji ¹⁴ wobec argumentów krytyki PKB per capita w reprezentowaniu długoterminowych celów rozwojowych
Nie uwzględnienie produkcji nierejestrowanej ani wyceny produkcji na potrzeby własne gospodarstw domowych	W tym aspekcie metodologia Indeksu Globalizacji również pozostaje bezsilna.

¹⁴ Indeks Globalizacji mierzy ekonomiczne, polityczne i społeczne wymiary globalizacji poprzez agregowanie 24 zmiennych odnoszących się do różnych aspektów tychże wymiarów. Jest to studium globalizacji prowadzone przez niezależny szwajcarski Instytut Makroekonomii przy Uniwersytecie ETHZ w Zurychu.

cd. tabeli 2.

Krytyka pod adresem PKB (realnego wg ppp) per capita jako miernika dobrobytu.	Porównanie metodologii Indeksu Globalizacji ¹⁴ wobec argumentów krytyki PKB per capita w reprezentowaniu długoterminowych celów rozwojowych
Problem wartościowania czasu wolnego	Zawiera dane dotyczące częstotliwości wyjazdów turystycznych, oraz dane charakteryzujące kulturę (np. wielkość handlu zagranicznego czasopismami) które w sposób pośredni odzwierciedlają przynajmniej część czasu wolnego społeczeństwa.
Brak odniesienia do wartości wytworzonych bezpłatnie przez wolontariuszy, m.in. Wikipedii, wielu stron i usług internetowych, oprogramowania open source itp.	Zawiera składnik reprezentujący odsetek społeczeństwa mający dostęp do światowej sieci internetowej, co w sposób niepieniężny odzwierciedla wielkość korzyści jaką dany kraj może uzyskać z wartości wytworzonych bezpłatnie, w dalszym ciągu pominięty zostaje jednak aspekt produkcyjny wartości ogólnodostępnych.
Zakłócenia wywołane różnicami cen w różnych krajach (teoretycznie niwelowane parytetem siły nabywczej).	Uwzględnia różnice cen spowodowane ograniczeniami importu oraz opodatkowaniem handlu zagranicznego.
Nie odzwierciedla zróżnicowania dochodów w społeczeństwie ani redystrybucji tychże, nie pomniejsza dochodów PKB per capita o część jaka pozostaje ze względu na koszty pracy i ubezpieczeń społecznych poza faktycznym zasięgiem społeczeństwa, nie rozróżniając tym samym jakości dochodów uzyskiwanych w państwach opiekuńczych od dochodów w państwach o bardzo ograniczonej polityce redystrybucyjnej.	Uwzględnia płace pracowników zagranicznych, zawiera składnik będący procentem GDP jaki zostaje wypłacony pracownikom z zagranicy a także składnik w postaci przepływów netto FDI reprezentujący udział wynagrodzeń menedżerskich w GDP, wyrażony również jako odsetek GDP. Ponadto osobny składnik indeksu reprezentuje przychody rządu z tytułu podatków nakładanych na handel międzynarodowy.
Jest tym, wyższy im więcej wydaje się na zbrojenia, choć zdaniem niektórych ekonomistów, wydatki takie nie zaspokajają potrzeb społeczeństwa.	Część GDP przeznaczona na zbrojenia pośrednio zmniejsza udział pozostałych czynników wyrażonych w stosunku do GDP, przez co wydatki na zbrojenia pośrednio mają negatywny wpływ na wysokość indeksu. Nie jest to jednak jednoznaczne z wyłączeniem wpływu wydatków na zbrojenia, składnik dotyczący inwestycji zagranicznych może również zawierać inwestycje militarne, których popularność w świecie rośnie.
Nie odzwierciedla faktu, iż część PKB w formie kosztów transferowych i cen transferowych jest wyprawdzana z kraju wytworzenia.	Opisuje stopień otwartości gospodarki, co pozwala odnieść się do ilości dochodów wpływających poza granice państwa oraz możliwości nabywania czynników produkcji przez obcy kapitał.

cd. tabeli 2.

Krytyka pod adresem PKB (realnego wg ppp) per capita jako miernika dobrobytu.	Porównanie metodologii Indeksu Globalizacji ¹⁴ wobec argumentów krytyki PKB per capita w reprezentowaniu długoterminowych celów rozwojowych
Wielkość miernika może podlegać manipulacji administracyjnej przez obniżanie stóp procentowych, wzrost wydatków rządowych pokrywanych długiem publicznym.	Indeks uwzględnia wielkości gospodarcze i społeczne na które rząd nie ma bezpośredniego wpływu, chociaż niektóre z nich odnoszone są do PKB. Osobna część indeksu odpowiada za podejmowane działania polityczne. Metoda wyniki rankingu wyznaczane przez niezależny instytut badawczy.
Nie różnicuje jakości usług, zwłaszcza państwowych	Wydajna i aktywna polityka zagraniczna państwa odbija się w części politycznej wskaźnika, polityka społeczna pośrednio wpływa na zmienne uwzględnione w części społecznej IG, zaś jakość usług państwowych ma wpływ na konkurencyjność kraju pod względem lokowania kapitału zagranicznego, np. sprawna obsługa administracyjne rejestracji działalności.
Uwzględnia produkcję tzw. „anty dóbr” ani tzw. efektów zewnętrznych produkcji, np. używki, zanieczyszczenia środowiska	Podobnie jak wydatki na brojenia, wydatki na likwidowanie skutków społecznych i środowiskowych powiększa wartość GDP którego odsetek pozostałych zmiennych uwzględnionych w rachunku indeksu jest tym mniejszy im bardziej zawyżony został GDP przez zmienne nieuwzględnione, zatem pośrednio produkcja używek została uwzględniona w rachunku indeksu ze znakiem ujemnym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dreher, A., *Does Globalization Affect Growth? Evidence from a new Index of Globalization*, *Applied Economics* 38, 10: 1091–1110. Updated in: Dreher, A., Gaston N., Martens P., *Measuring Globalisation – Gauging its Consequences*, New York: Springer 2008, SIPRI yearbook – *Armaments, Disarmament and Global Security*, Stockholm International Peace Research Institute, Solna 2009 ss. 10, 11.

Wzbogacenie publicznych debat o jakościowe wskaźniki postępu zredukuje skutki niedopasowania mierników dochodowych do opisu aspektów rozwoju. Brak uwzględnienia dążeń do sprawiedliwego podziału i redystrybucji korzyści rozwojowych w powszechnie akceptowanym mierniku wzrostu oznacza wzrost ograniczający możliwości zaspokojenia obecnych potrzeb dla niektórych grup społecznych, regionów i państw. Dysproporcje dochodowe są istotnym czynnikiem utrudniającym prawidłową diagnozę różnic rozwojowych. Zauważono, iż wyrównanie się dochodów na świecie zwiększyłoby potrzebę i szansę prawidłowo-

wego, interdyscyplinarnego ukierunkowania rozwoju na zrównoważenie. Można więc uznać, iż aby procesy globalne, oparte obecnie głównie na dążeniach do wzrostu i otrzymania korzyści z integracji, wpisać w ramy rozwoju zrównoważonego, należy, w co najmniej równej mierze, oprzeć globalizację i integrację na dążeniach do sprawiedliwego podziału otrzymywanych korzyści. Zakładam, iż rozwój sprawiedliwy nie może być niezrównoważony, ponieważ sprawiedliwość równoważy rozwój w najwcześniejszym jego stadium: włączaniu interesów wszystkich w możliwie pełnym stopniu do procesu wybierania kierunku tego rozwoju. Tylko rozwój tak zrównoważony jest pożądany i bezpieczny z globalnego punktu widzenia wszystkich dziedzin, od ekonomii po kulturę.

Wady miernika dochodowego w reprezentowaniu założeń rozwoju zrównoważonego są jednocześnie wyzwaniem, postulatem wobec mierników i pojęć opisujących integrację i globalizację w sposób jakościowy. Pomimo, że również w tych miernikach nie podobna uniknąć odniesień do wartości dochodu, sposób w jaki odnoszą się one do dochodu znacznie koryguje wymienione wyżej wady miernika dochodowego jako drogowskazu rozwoju (por. tabela 2). W tabeli 2 porównano metodologie najpopularniejszego miernika dobrobytu i Indeksu Globalizacji¹⁵. Sposób wyznaczania ich wartości znacznie się różni, lecz, jak wynika z rysunku 1, zachodzi dodatnia korelacja między postępem globalizacji i wzrostem dochodów¹⁶. Zależność ta świadczy o obustronnym kierunku relacji i uzasadnia rozpoznanie globalizacji jako ważnego czynnika wzrostu gospodarczego. Należy jednak zauważyć:

- wskaźnik globalizacji wzrasta wolniej od wskaźnika dochodów,
- tempa wzrostu IG i PKB mogą zmieniać się przeciwnie proporcjonalnie,
- dla większości zbadanych lat tempo zmian Indeksu Globalizacji jest mniejsze od tempa zmian PKB.

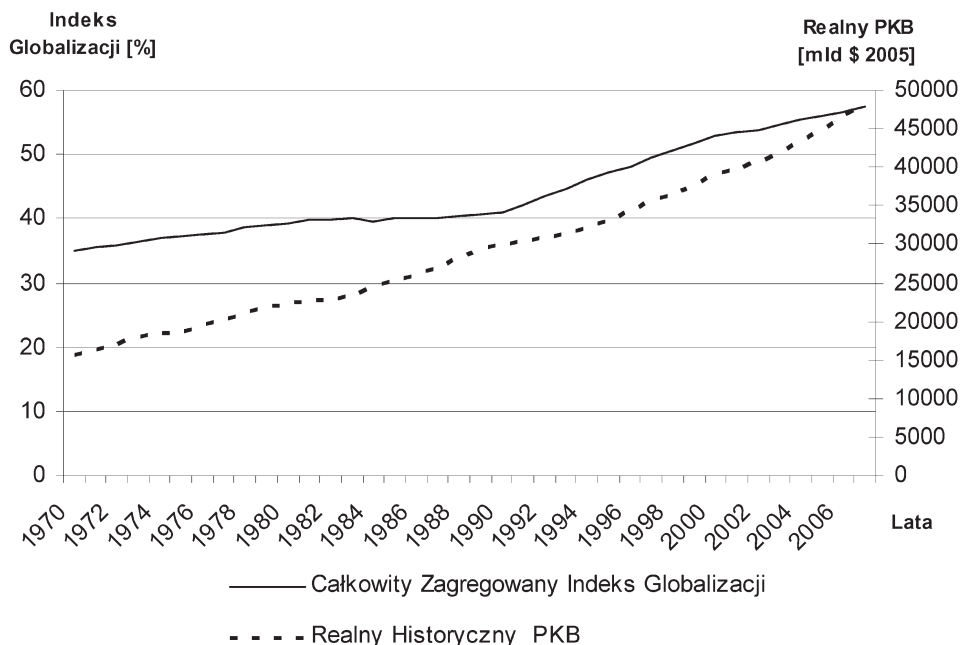
Zależność pomiędzy stopniem zglobalizowania i PKB jest wyjaśniana wewnętrznymi zmiennymi Indeksu Globalizacji oraz sposobem jego obliczania, co zbliża metodologię Indeksu Globalizacji do pełnego reprezentowania zachodzących społecznie i ekonomicznie zmian oraz odnoszących się do nich założeń rozwoju zrównoważonego. Przedstawiona zależność oznacza, iż pominięcie któregośkolwiek z mierników w planowaniu i ocenie realizacji celów rozwojowych, zmniejszy szanse na pełną realizację założeń tego rozwoju. Bez realizacji wszystkich założeń, rozwój nie będzie zrównoważony. Brak miar dochodowych obniżyłby efektywność i dynamikę działań. Wyrzucenie aspektów społeczno-kulturowych, międzygeneracyjnych oraz społeczno-politycznych poza margines analizy grozi

¹⁵ Indeks Globalizacji Szwajcarskiego Instytutu Makroekonomii Uniwersytetu Technicznego w Zurychu mierzy stopień globalizacji w trzech wymiarach: ekonomicznym, społecznym i politycznym za pomocą 24 zmiennych odnoszących się do tych dziedzin. W ujęciu tego indeksu globalizacja staje się sumą przyspieszeń procesów integracji.

¹⁶ Współczynnik korelacji dla całego okresu na poziomie 0,98. Obliczenia własne na podstawie danych A. Dreher, N. Gaston, P. Martens, *Measuring Globalisation – Gauging its Consequences*, New York: Springer 2008.

erozją społecznego zaufania. To zaś powoduje destrukcję kapitału społecznego, solidarności i nieprzewidywalne załamania ustrojów społeczno-politycznych. Ominięcie mierników jakościowych w dowolnej ze sfer globalizacji, to uznać za wystarczające rynkowe rozwiązania bazujące na wycenie specyficznych dla każdej ze sfer kosztów zewnętrznych. Rynkowy mechanizm efektywnościowy nie zapewnia jednak wystarczających narzędzi ich wyceny, projektowania, zapobiegania lub internalizacji.

Rysunek 1. Nasilenie procesów globalizacji na świecie według Indeksu Globalizacji niezależnego instytutu (IG^{KOF}) oraz zagregowany wskaźnik światowego PKB w latach 1970–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie Real Historical Gross Domestic Product (GDP) and Growth Rates of GDP for Baseline Countries/Regions (in billions of 2005 dollars) 1969–2009, World Bank World Development Indicators, International Financial Statistics of the IMF World Bank ed. M. Shane 11/02/09 oraz A. Dreher, N. Gaston, P. Martens, Measuring Globalisation – Gauging its Consequences, New York: Springer 2008.

Największym zagrożeniem wynikającym z wyłączenia miar jakościowych z programowania celów i oceny osiągnięć rozwojowych jest podporządkowywanie celom wzrostu ekonomicznego rozwoju wszystkich dziedzin, w których kwantyfikacja celów nie jest jednoznaczna, prosto mierzalna, których wpływ i skutki nie są jasno interpretowalne, aż do momentu ich manifestacji w rzeczywistości. Do takich dziedzin należą: społeczeństwo, kultura i środowisko. Są to niedoceniane z punktu widzenia mierników ekonomicznych sfery integracji, co skutkuje ograniczaniem do minimum inwestycje na działania harmonizujące

integrację tych sfer¹⁷. Ponadto są to sfery biernie globalizacji. Oznacza to, że ich integracja nie powoduje odpowiednich dostosowań w integracji pozostałych sfer. Dostosowań, które mogłyby zredukować środowiskowe i kulturowe koszty zewnętrzne globalnej integracji. Zatem, niedocenianie jakościowych czynników rozwoju oznaczać może rezygnację z niektórych wartości trwałego rozwoju. Niebezpieczny staje się brak miernika, który mógłby wszechstronnie i globalnie weryfikować nie tylko osiągnięcie celów, ale i stopień dostosowania tych celów do potrzeb i wartości wielu grup społecznych.

Z powyższego rozumowania wynika, że dla podążania we właściwym kierunku rozwoju, istotne jest nie tylko dopuszczenie do decydowania o tym kierunku jak największej liczby głosów¹⁸ tak, aby uwzględnić w nim wszystkie sfery, lecz także, odpowiednia terminologia do formułowania tych celów w sposób mierzalny i w języku jakim posługuje się nauka do badania zjawisk będących przedmiotem decyzji. Ten krok nie może być z dobrym skutkiem przeprowadzony jeśli nie nastąpi jednoznaczne rozróżnienie terminologii i narzędzi badań nad integracją od badań nad globalizacją we wszystkich sferach.

3. JEDNOZNACZNE ROZRÓŻNIENIE POJĘĆ

Współczesne znaczenie procesów globalizacji i integracji można lepiej zrozumieć poznając historyczne źródła pojęć je opisujących. Słowo *globalizacja*, w ujęciu historyczno-etymologicznym, pochodzi od wyrazu *glob*. Odnotowany w zapisach encyklopedycznych w 1553 roku, oznaczał planetę Ziemię lub jej trójwymiarową mapę. Ujęcie słowa *glob* w źródłach encyklopedycznych nie przypadkiem nastąpiło w czasie zwanym czasem Wielkich Odkryć Geograficznych. Znamiennym jest, iż zarówno odkrycia jak i encyklopedyzacja pojęć wymuszone zostały przez napotykaną bariery ekspansji Europy po opanowaniu ważnych szlaków handlowych przez Imperium Osmańskie. Można wręcz porównywać tkwiące w ówczesnych marynarzach lęki przed niebezpieczeństwami, niemożliwością opłynięcia dookoła Ziemi, do obaw jakie żywią współcześni sceptycy i przeciwnicy globalizacji, którzy miast opracowywać strategie najlepszego dopasowania uciekają w nieuzasadniony pesymizm skutków. Wszak, gdyby nie ówczesne uciążliwe bariery ekspansji Zachodu, nie odkryto by tak szybko, że Ziemia jest globem, zaś gdyby nie piętrzące się obecnie przeszkody w dążeniu do zrównoważonego rozwoju, nie byłoby potrzeby badań ani opisu rzeczywistości za pomocą koncepcji *globalizacji*. Należy mieć nadzieję, iż pomimo sceptycyzmu i licznych antagonizmów w dążeniu do rozwoju, uda się opracować właściwą

¹⁷ Wystarczy przyjrzeć się wydatkom na kulturę w strukturze wydatków budżetu państw i UE, oscylują one około 1 do maksymalnie 2% całości tychże wydatków.

¹⁸ *Sprawiedliwa globalizacja: stwarzanie szans dla wszystkich*, Raport z Konferencji, Światowa Komisja ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji, Międzynarodowe Organizacja Pracy, Szwajcaria, Genewa 2004, s. 7.

mapę i narzędzia działania dla osiągnięcia trwałego i stabilnego rozwoju zanim zbyt wiele okrętów startujących w wędrówce do dobrobytu zatonie. Sceptyków partycypacji i działania może przekonać historyczny przykład tych, co nie wierzyli iż Ziemię można opłynąć dookoła. Otóż, by móc to stwierdzić należało wyjść poza ramy utartych szlaków i rozumowań. Wynagrodzenie za ten wysiłek stanowi główną motywację również w dążeniach prorozwojowych.

400 lat po Wielkich Odkryciach Geograficznych, około 1950 roku, po raz pierwszy termin *globalizacja* pojawia się w prasie ekonomicznej. W ciągu kolejnych 40 lat szeroko używany przez ekonomistów, socjologów i politologów przybierał wiele różnych definicji¹⁹. Wyraz ten oficjalnie do terminologii został przyjęty w 1961 roku, zaś już w 1960 kanadyjski dydaktyk McLuhan ukuł sformułowanie „*globalna wioska*”: „*Po tym, jak źródła pisane przestały być najważniejszym nośnikiem informacji, elektroniczne media skurczyły świat do wioski lub plemienia, w którym wszystko dzieje się z udziałem wszystkich w jednym czasie: każdy wie, o wszystkim, co się dzieje w minucie, w której się to dokonuje, i dlatego w tym uczestniczy. Telewizja daje jakość jednoczesności w tej globalnej wiosce*”²⁰.

We współczesnym ujęciu termin *globalizacja* opisuje zaskakująco dużą liczbę, często sprzecznych ze sobą zjawisk, (których niepełną, lecz dobrze ukazującą rozpiętość tematów i postaw listę autorka pozwala sobie przytoczyć):

- liberalizacja vs. regulacja przepływów kapitałowych, migracji i handlu międzynarodowego,
- międzynarodowe i krajowe skutki niedoskonałości rynku, które wzrastają wraz z integracją rynków dóbr, rynków kapitałowych, rozszerzaniem praw własności intelektualnej i kryzysami ekonomicznymi,
- ocena skuteczności działań Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Banku Światowego, szczególnie ich uzdrawiających planów względem rozwijających się gospodarek Europy Środkowej i Wschodniej, Afryki i Ameryki Południowej,
- wpływ swobodniejszego handlu i przepływu kapitałów na pracowników w bogatych i w biednych krajach: out-sourcing, sweatshops,
- skrajna nierówność podziału dochodu na świecie i ubóstwo,
- kapitalizm kontra alternatywne systemy społeczno-ekonomiczne,
- amerykanizacja kontra kultura lokalna,
- nierówny podział siły politycznej pomiędzy Zachodem (zachodnie rządy i korporacje) a resztą świata,
- wpływ wzrostu gospodarczego na środowisko,
- zachodni imperializm i interwencje zbrojne w różnych częściach świata²¹.

¹⁹ A. G. Hopkins, ed., *Globalization in World History*, Pimlico, London 2002 s. 4.

²⁰ E. S. Carpenter, M. McLuhan, *Explorations in communication*, 1960 tłum. własne za: <http://etymonline.com/index.php>

²¹ S. N. Durlauf, L. E. Blume, ed., *The new palgrave dictionary of economics – Vol 3*, Palgrave Macmillan, New York 2008, ss. 381–395.

Nie trudno zauważyć, że większość z wymienionych wyżej procesów musi poprzedzać integracja w jednej lub kilku dziedzinach. To, co nazywamy integracją lub jej skutkiem w dziedzinie ekonomii, polityce czy też naukach społecznych, często nie pasuje do słownikowej definicji tego pojęcia. *Integracja to wytwarzanie całości z drobnych części,²² tworzenie systemów skomplikowanych z prostszych podsystemów, dopełnianie, składanie w jedną całość²³*. W praktyce integracja coraz rzadziej oznacza dopełnianie się systemów, a przy tym niewątpliwie wzrasta skomplikowanie tworzących się systemów. Aby lepiej poznać różnice w interpretacji pojęć *integracja* i *globalizacja* w tabeli 3 porównano cechy, sposoby opisu, wynikające możliwości interpretacji oraz postulaty wysuwane wobec tych zjawisk. Jak wynika z tabeli 3, pojęcia integracji i globalizacji są względem siebie komplementarne w opisie współczesnych przemian. Jak wynika z przytoczonej listy tematów debat o globalizacji i tabeli 3, globalizację stanowią procesy integracji i ich pochodne, które ze względu na istniejące współzależności, dla dobra rozwoju i poprawności analizy, nie sposób badać, oceniać ani o nich wnioskować, bez odniesienia się do pozostałych składników globalizacji.

Analiza dowolnego procesu w wybranej sferze z poziomu globalizacji, np.: przy użyciu zaprezentowanego w części 2 Indeksu Globalizacji, już obecnie zapewnia odniesienie do przynajmniej niektórych interdyscyplinarnych składników i cech rozwoju. Z tej perspektywy *globalizacja* staje się pojęciem łączącym ze sobą procesy, których pojedynczy wzrost lub przyspieszenie mogłoby nieść niepożądane skutki. Spełnia zatem ważną, pomocną rolę w kształtowaniu całościowego, włączającego spojrzenia na procesy rozwoju różnych sfer. Globalizacja nie jest zatem pojęciem niejasnym, jak chcą je przedstawić sceptycy, lecz niejednorodnym i niejednoznaczny, co, przy odpowiedzialnej interpretacji, nie musi umniejszyć wartości poznawczych konceptu.

Tabela 3. Rozróżnienie zakresów i interpretacji pojęć *integracja* i *globalizacja* w opisie współczesnych zjawisk ekonomiczno-społecznych

Wyszczególnienie	Integracja	Globalizacja
Rodzaj powiązań	Dotyczy głównie intensyfikacji powiązań w obrębie poszczególnych dziedzin. Np.: integracja ekonomiczna to wzrost powiązań różnych obiektów w płaszczyźnie ekonomicznej; Powiązania mogą w jednej dziedzinie mogą występować i zmieniać się niezależnie od pozostałych dziedzin.	Wzrost współzależności interdyscyplinarnej. Wysoka integracja w jednej z dziedzin zaczyna wpływać na zmiany w pozostałych płaszczyznach. Np.: Integracja ekonomiczna może przyspieszać lub spowalniać integrację społeczną, skutki i. ekonomicznej ujawniają się na płaszczyźnie społeczeństwa, kultury, środowiska. Wzmacnianie i wygaszanie procesów integracji.

²² Z. Rysiewicz, J. Safarewicz, E. Słuszkiewicz (red.), *Słownik wyrazów obcych*, PIW, Warszawa 1967.

²³ K. Secomski (red.), *Mala encyklopedia ekonomiczna*, PWE, Warszawa 1974.

cd. tabeli 3.

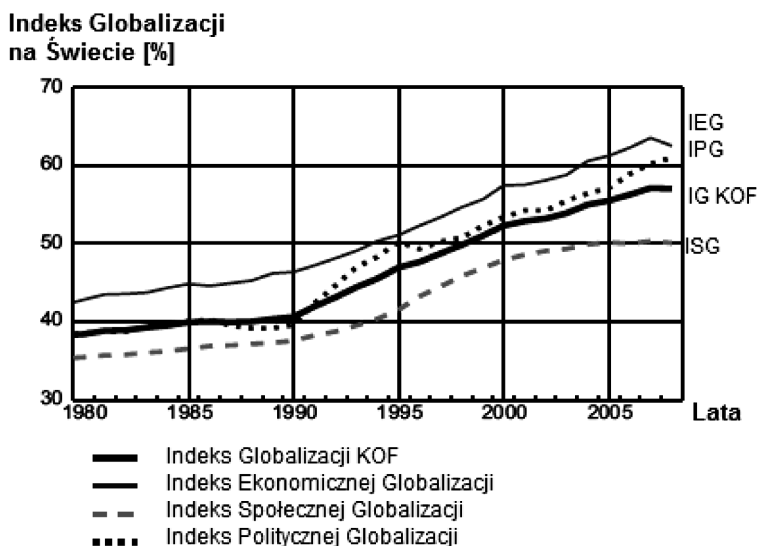
Wyszczególnienie	Integracja	Globalizacja
Wyrazy bliskoznaczne	Scalanie, łączenie, spójność,	Upowszechnienie
Najczęściej wymieniane cechy	<ul style="list-style-type: none"> ■ wzrost zależności obiektów w danej dziedzinie ■ prędkość przemian ■ głębokość zmian ■ indywidualna ocena rezultatów integracji w poszczególnych dziedzinach 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wzrost zależności dziedzin pomiędzy sobą ■ jednoczesność przemian ■ współzależność zmian ■ ujawniania konieczność zwalczania skutków nieprzewidzianych powiązań integracji różnych sfer, np.: częstsze kryzysy gospodarcze, wzrost dysproporcji rozwojowych oraz wzrost świadomości tych skutków ■ porównywanie zmian i skutków procesów integracji w różnych dziedzinach
Charakterystyka najczęściej stawianych postulatów	<ul style="list-style-type: none"> ■ cele dotyczące poszczególnych dziedzin ■ wzrost korzyści, np.: ekonomicznych ■ internalizacja efektów integracji ■ krótko i średnio terminowość ■ sprzyjanie wzrostowi dochodów 	<ul style="list-style-type: none"> ■ cele odnoszące się do wielu dziedzin ■ długoterminowość ■ postulaty dotyczące szans i ryzyk w związku z równoważeniem światowego rozwoju, podziału korzyści, odpowiedzialności za jego przebieg ■ ułatwienie realizacji założeń rozwoju zrównoważonego
Różnice w interpretacji	Integracja ekonomiczna – może odnosić się do procesów integracji pionowej i poziomej gałęzi gospodarki jak i wzrostu powiązania państw i regionów świata na płaszczyźnie stosunków ekonomicznych, np.: powstawanie spółdzielni i koncernów, szybka transmisja kryzysów gospodarczych pomiędzy państwami	Globalizacja sfery ekonomicznej – zwiększenie możliwości oddziaływania zintegrowanych elementów sfery ekonomicznej na jakość i intensywność przemian w innych sferach, np.: silna koncentracja kapitału utrudnia jego równy podział w światowym społeczeństwie i zwiększa dysproporcje warunków życia, istnienie ponadnarodowych organizacji finansowych umożliwia sterowanie polityką krajów rozwijających się.

Źródło: opracowanie własne na podstawie szerokiej literatury przedmiotu.

W zależności od obszaru, czasu i sfery z której punktu widzenia przeprowadzi się badania, ich wynik może być zupełnie inny. To jednak należy uznać za wielką przewagę globalizacji nad innymi sposobami oceny zmian rozwojowych

badanej rzeczywistości, gdyż globalizacja włącza do oceny wiele dziedzin i grup interesów. Jak istotnym jest to osiągnięciem wspomina Raport z 2004 roku: „działanie na rzecz budowy sprawiedliwego i włączającego procesu globalizacji jest pilnie potrzebne. To może się stać w przyszłości tylko poprzez wypracowywanie porozumień o kierunku działań w szerokim gronie uczestników. (...) Wierzymy, że korzyści z globalizacji mogą być rozszerzone na większość populacji i, że mogą być one lepiej podzielone pomiędzy krajami i wewnątrz krajów pod warunkiem, iż większa liczba głosów będzie miała wpływ na ustalenie tego kierunku”²⁴. Dopuszczenie większej liczby głosów do udziału w decydowaniu o kształcie procesów integracji, globalizacji, a wreszcie rozwoju, jest kluczem do maksymalizacji korzyści i sprawiedliwego ich podziału. Jest tak dlatego, że widząc wyraźnie swój własny interes w podejmowaniu działania na rzecz rozwoju działamy sprawniej, zaś posiadając udział w stanowieniu jego kształtu przyjmujemy część odpowiedzialności za jego przebieg. Odpowiedzialność ta jest niezbędnym czynnikiem wzrostu kapitału ludzkiego²⁵ poprzez wzrost zaufania na poziomie lokalnym, narodowym i ponadnarodowym. Większe zaufanie może ożywić procesy integracji społecznej, będące od 10 lat w stagnacji, spowalniając lub zwiększając koszty integracji w pozostałych dziedzinach. (por. rysunek 2).

Rysunek 2. Interdyscyplinarne ujęcie procesu globalizacji na świecie w latach 1970–2008

Źródło: A. Dreher, N. Gaston, P. Martens, *Measuring Globalisation – Gauging its Consequences*, New York: Springer 2008, Indeks of Globalization – Press Release 2011, www.globalization.kof.ethz.ch

²⁴ *Sprawiedliwa globalizacja: stwarzenie szans dla wszystkich*, Raport z Konferencji, Światowa Komisja ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji, Międzynarodowe Biuro Pracy, Szwajcaria, Genewa 2004, ss. 9–10.

²⁵ L. Kołakowski, *O odpowiedzialności*, [w:] L. Kołakowski, *Mini wykłady o maxi sprawach*, Znak, Kraków 2007, ss. 54–56.

Zaprezentowane na rysunku 2 przebiegi procesów globalizacji w sferach politycznej, społecznej i ekonomicznej, są obrazem procesów integracji wewnątrz tych dziedzin. Pokazana jest ważna relacja pomiędzy integracją ekonomiczną a społeczną. Otóż, do roku 2001 procesy te zmieniały się proporcjonalnie, natomiast w ostatniej dekadzie nastąpiło przyspieszenie i oderwanie zmian ekonomicznych od społecznych uwarunkowań. Jak jednak pokazuje wykres, przyspieszenie to nie jest długotrwałe. Kryzys gospodarczy z 2008 roku spowodował spadek tempa integracji ekonomicznej. Biorąc pod uwagę opisane w części drugiej artykułu zmienne jakościowe rozwoju i globalizacji, przyspieszenie tempa integracji ekonomicznej ponad tempo integracji społecznej może być jedynie krótkotrwałe i tymczasowe, bowiem nie opiera się ono na założeniu współodpowiedzialności, które jest koniecznym dla utrzymania stabilnego wzrostu ekonomicznego. Koncentracja i wyzwalenie kapitału powodują przekraczanie pewnych granic środowiskowo-społecznych, które wywołują napięcia i spadek zaufania społecznego, to zaś zwiększa koszty wzrostu gospodarczego poprzez zwiększenie konieczności działań asekuracyjnych inwestycji i kredytów. Jak wiadomo, to właśnie nadmierny rozrost tych sfer, umożliwiony przez uwolnienie kapitału, zapoczątkował globalny kryzys finansowy z 2008 roku²⁶. Zatem, zdaniem autorki, konieczne jest: umożliwienie wywierania wpływu na decyzje o przebiegu globalizacji społecznościom lokalnym, aby mogły mieć miejsce: świadoma powiązań i odpowiedzialna za swoje skutki integracja ekonomiczna oraz globalizacja zaufania społecznego. Wynikający z zaufania społecznego wzrost otwartości i przyzwolenia na liberalizację umożliwi dalszy wzrost integracji ekonomicznej, która, w warunkach odpowiedzialności, zaufania i solidarności będzie trwale zwiększać dobrobyt. Wzrost ten, jeśli będzie spełniał wymagania stawiane przez społeczności lokalne, np.: odnośnie środowiska naturalnego, sprawiedliwego podziału, będzie mógł rosnąć w sprzyjających warunkach i pokryć różnice rozwojowe regionów świata bez uszczerbku dla środowiska.

4. PODSUMOWANIE

Głównym zadaniem artykułu było wyróżnienie następujących elementów globalnej debaty o rozwoju:

- właściwa interpretacja i rozróżnienie miar wzrostu i rozwoju ma na celu skierowanie światowej konkurencji o wzrost gospodarczy w stronę konkurencji jakościowymi aspektami tego wzrostu, poprzez odpowiedzialne używanie wskaźników wzrostu, integracji i rozwoju oraz publiczną debatę społeczno-ekonomiczną,
- wysokie różnice dochodów na świecie utrudniają podjęcie dialogu o jakości stawianych i osiągniętych celów ekonomiczno-społecznych, ponieważ skupiają uwagę i działania polityczno-ekonomiczne na ich redukcji, która

²⁶ W. Szymański, *Kryzys Globalny*, Difin Warszawa 2009, ss. 13–108.

często odbywa się pominięciem jakościowego aspektu tych różnic i przy zaniedbaniu realizacji długoterminowych celów rozwoju,

- dodatnia korelacja zmian Indeksu Globalizacji i PKB uzasadnia identyfikację globalizacji jako istotnego czynnika wzrostu gospodarczego, zaś wskazane różnice w metodologii IG i PKB stawiają Indeks Globalizacji bliżej prawidłowego uwzględniania celów rozwoju zrównoważonego,
- spośród wad PKB, brak uwzględnienia sprawiedliwości podziału i redystrybucji dochodu w tak powszechnie akceptowanym mierniku wzrostu oznacza wzrost ograniczający możliwości zaspokojenia obecnych potrzeb dla niektórych grup społecznych, regionów i państw,
- porównanie cech *integracji* i *globalizacji* wskazuje, iż pojęcia są komplementarne w opisie współczesnych zmian społeczno-ekonomicznych,
- główną różnicą pomiędzy tymi pojęciami jest ich stosunek do modelu zrównoważonego i trwałego rozwoju, który wyraża się w różnej interpretacji i różnych postulatach wysuwanych wobec tych procesów,
- *integracja* opisuje wzrost powiązań wewnątrz dyscyplin, natomiast *globalizacja* odnosi się do wzrostu powiązań pomiędzy sferami, przez co narzuca ona interdyscyplinarne i jakościowe podejście w badaniu osiągnięć wzrostu ekonomicznego i rozwoju, a także ułatwia odniesienie poziomu wzrostu gospodarczego do stopnia realizacji założeń rozwojowych,
- globalizacja, zarówno jako proces i jako pojęcie, jeśli jest właściwie i odpowiedzialnie interpretowana, może przysłużyć się kształtowaniu włączającej i sprawiedliwej ścieżki wzrostu, oraz do wpisania w ten wzrost realizacji założeń rozwoju zrównoważonego dzięki podejściu włączającemu różne grupy interesów do analizy, co powoduje odbudowę zaufania społecznego.

BIBLIOGRAFIA

- Carpenter E. S., McLuhan M., *Explorations in communication*, 1960 tłum. własne za: <http://etymonline.com/index.php>
- Czerny M., *Globalizacja a rozwój*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005
- Czerwonka L., Pankau E., *Zastosowanie wskaźników koncentracji rynku do oceny koncentracji kapitału w gospodarce światowej*, [w:] Kopycińska D. (red.), *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, Katedra Mikroekonomii US, Szczecin 2005, ss. 291–298
- Dreher A., Gaston N., Martens P., *Measuring Globalisation – Gauging its Consequences*, New York Springer, New York 2008
- Durlauf S. N., Blume L. E., *The new palgrave dictionary of economics*, Vol 3, Palgrave Macmillan, New York 2008, ss. 381–395
- Ferens H. (red.), *Nasza wspólna przeszłość*, Raport Światowej Komisji Do Spraw Środowiska i Rozwoju, ONZ, PWE, Warszawa 1991
- *Human Development Report 2009 – Overcoming barriers: Human mobility and development*, United Nations Development Program, New York 2009

- *Human Development Report 2010 – Overcoming barriers: Human mobility and development*, United Nations Development Program, New York 2010
- KOF Index of Globalisation 2009, Press Release 2011, KOF ETHZ Swiss Economic Institute, Zurich 27. 01. 2009 http://globalization.kof.ethz.ch/static/pdf/press_release_2011_en.pdf
- Kołakowski L., *O odpowiedzialności...*, [w:] Kołakowski, L., *Mini wykłady o maxi sprawach*, Znak, Kraków 2007, ss. 54–56
- Kozłowski S., *Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski*, DW Elipsa, Warszawa 1998 ss. 147; Zegar J. S., *Podstawowe zagadnienia rozwoju zrównoważonego*, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsko-Białej, Bielsko-Biała 2007, ss. 45–60
- Organizacja Narodów Zjednoczonych, *Konferencja ds. Środowiska i Rozwoju – 1992*, ONZ 23.10.1997 | Department of Public Information | Revised 23 May 1997 www.un.org
- Rysiewicz, Z., Safarewicz, J., Słuszkiewicz, E., red., et.al., *Słownik wyrazów obcych*, PIW, Warszawa 1967
- Secomski, K. (red.), *Mała encyklopedia ekonomiczna*, PWE, Warszawa 1974
- Shane, M., *Real Historical Gross Domestic Product (GDP) and Growth Rates of GDP for Baseline Countries/Regions (in billions of 2005 dollars) 1969–2009*, World Bank World Development Indicators, International Financial Statistics of the IMF World Bank 11/02/09.
- *Sprawiedliwa globalizacja: stwarzanie szans dla wszystkich*, Raport z Konferencji, Światowa Komisja ds. Społecznych Wymiarów Globalizacji, Międzynarodowe Organizacja Pracy, Szwajcaria, Genewa 2004, ss. 7, 9–10
- Szymański, W., *Kryzys Globalny*, Difin Warszawa 2009, ss. 13–108
- Trojanowska K., *Różne oblicza globalizacji ze względu na współzależności, dysproporcje i dylematy procesu*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, maszynopis pracy magisterskiej, Poznań 2010

GLOBALIZATION VSERSUS INTEGRATION, GAUGING AND INTERPRETATION OF SOCIO-ECONOMIC CHANGES

Summary: The aim of the work is to sensitize reader to the issues connected with formulation of conclusions about the processes of globalization and integration. Interchangeable use of the concepts of globalization and integration brings many difficulties for the assessment of socio-economic phenomena and in making politico-economic decisions. Proper evaluation, interpretation and presentation of these phenomena is an important factor in enabling and facilitating recourse towards sustainable development. The article presents differences in the measurement and interpretation of concepts as well as their relation to certain values of development and growth, so as to advocate their interdisciplinary complementarity. Disambiguation of the terms describing the circumstances of the development will improve the quality and the possibility of practical application of research. Clear and practical conclusions about the course of this processes will contribute to better understanding and the reduction of the barriers of sustainable development: the fragmentation of the decision-making process, the inertia of environmental and cultural spheres in the process of globalization and the evaluation of pace rather than the quality of changes. Globalization, as a concept, brings

the analysis of integration and surrounding processes to the level at which each process must be analyzed and assessed in relation to all others, rather than individually. As part of that processes are contradictory, unambiguous assessment of globalization is only possible if all the processes that are combined in the analysis can be referred to a clearly articulated model of development. Global approach to the study of development is conducive to achieving it's sustainability.

Key words: globalization, integration, sustainable development, income, indicators of development, index of globalization, Gross Domestic Product, integrity, disambiguation

*Mgr Karolina Trojanowska
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
Al. Niepodległości 10
61-875 Poznań
e-mail: kmigz@ue.poznan.pl*